

καθ' ἑαυτὸ ἐξεταζόμενον ἐστὶ τυφλὸν καὶ ἄσφατον, εἰς παντοίας μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις ὑποκείμενον. Καὶ πρῶτον μὲν παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις δὲν ὑπάρχει κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς δραστηριότητος. Προσέτι, ἄγνοεὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐνεργείας του. Ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπήρειαν τῆς κράσεως, τοῦ κλίματος, τοῦ φύλου, τῆς ἀνατροφῆς, τοῦ χρόνου καὶ πολλῶν ἄλλων περιστάσεων τυχαίων. Πολλάκις στρηνιῶν, ὡς ἵππος ἀφηνιάζων, καθίσταται παραίτιον ὀλεθρίων δυστυχημάτων καὶ συμφορῶν. Πολλάκις χαλαρὸν γενόμενον ἀναστέλλει τὴν πρόοδον. Τρέχει μὴ εἰδὸς οὔτε ποῦ τρέχει οὔτε διατί τρέχει. Ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτοῦ καθίσταται ὄργανόν τι παθητικόν, μηχανή τις αὐτομάτως κινουμένη, ἥτις ὑποχωρεῖ ἀναποδράστως εἰς τὴν παρασύρουσαν αὐτὴν δύναμιν.

Μία τοιαύτῃ κατάστασις, ὡς πᾶς τις ἐννοεῖ, ἤθελεν εἶσθαι καταστρεπτικὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἤθελεν εἶσθαι βεβουλισμένος εἰς ἐσχάτην ἄγνοιαν τοῦ σκοποῦ πρὸς ὃν φέρεται, ἀφ' ἑτέρου ἤθελεν ὑπόκεισθαι εἰς τοὺς καταναγκαστικούς τοῦ φатаλισμοῦ νόμους, ἀπόκληρος πάσης ἐλπίδος μισθαποδοσίας καὶ αἰωνιότητος. Καὶ τότε, ἐκεῖνο, ὅπερ κατεδείχθη ὁ παιδαγωγὸς τῆς παιδικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἡλικίας, ὁ πρόδρομος τῆς μελλούσης αὐτοῦ μακαριότητος, ἤθελε καταστήσει αὐτὸν ἐλευθέρον παρανόημα σκληρᾶς τινος εἰμαρμένης, ὑβρίζον συνάμα καὶ αὐτὴν τὴν Πρόνοιαν ὡς ἄδικον καὶ ἄλογον. Ἐν τούτοις, πολλοὶ τῶν φιλοσόφων ἀπὸ τῆς Κυρηναϊκῆς Σχολῆς μέχρι τῆς τοῦ Κονδύλλιαν ἀπεπειράθησαν ἀσυστόλως ἵνα ἀναγορεύσωσι τὸ ἄσφατον τοῦτο καὶ ἀτομικόν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς φύσεως ἡμῖν στοιχεῖον ὡς τὸν ἡθικὸν καὶ καθολικὸν ὁδηγὸν τῆς ἀνθρωπότητος, καθιστῶντες οὕτω τὸν ἄνθρωπον ἔρμαιον τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου. Ἄλλ' ἐῷμεν αὐτοὺς χαίρειν. Ἀνάγκη ἰσχυρὰ ἀπῆται ὅπως ὁ ἀνθρώπος πρὸς τῷ αἰσθηματικῇ λάβῃ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἑτερόν τι

στοιχεῖον ὑπερκείμενον ἐκείνου καὶ δυνάμενον ἵνα καθοδηγῇ καὶ κανονίξῃ ἐκεῖνο συμφῶνως τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὕψιλου τοῦ ἀνθρώπου προορισμοῦ. Ἐνὶ λόγῳ, τὸ αἶσθημα εἶχεν ἀνάγκην νόμου τινος καθολικοῦ καὶ ἀμεταθέτου, ἀνεξαρτήτου τῆς ἐπηρείας τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, ποδηγετοῦντος αὐτὸ καὶ κυβερνῶντος. Ὁ νόμος οὗτος ἐστὶν ὁ ὀρθὸς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγος, ἡ ἰδέα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς Δικαιοσύνης.

(ἀκολουθεῖ.)

Ἰωάννης Ἀριστοκλῆς.

ΟΙ ΦΥΣΙΟΔΙΦΑΙ ΚΑΙ Η ΑΘΕΙΑ.

Πολλοὺς πολλάκις ἠκούσαμεν λέγοντας ὅτι οἱ περὶ τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας καταγινόμενοι καθίστανται Ἀθεοὶ. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι τόσῳ ἀληθής, ὅσῳ καὶ ἡ ὡς ἀπὸ τρίτου ἀπονεινομένη χρησιμοὶ τοῦ ἀθλήου ἐκείνου Φαλμεράϋερ. . . (ὑπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ!) Ἀλλὰ πόθεν ἐπήγαγεν; Καθ' ἡμᾶς ἐκ τριῶν τινῶν: Πρῶτον· ὁ κοινὸς λαὸς συγχέων τὰς πρόλήψεις αὐτοῦ καὶ τὰς διδασκαλίας μετὰ τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων, πιστεύων εἰς τὴν ὑπαρξίν τῶν Βρυκολάκων, τῶν δραμάτων, τῶν ἐξωτικῶν καὶ τῶν τοιούτων, ἀπαράλλακτα ὅπως πιστεύει εἰς τὴν τῶν ἀγγέλων καὶ ἁγίων, καὶ βλέπων ὅτι οἱ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἰδίως σπουδάζοντες δὲν πιστεύουσιν εἰς αὐτὰ, ῥίπτει κατὰ τῆς κεφαλῆς των ὡς τρομερὰν ἀρὰν τὸ ὄνομα « ἄθεος! » Δεύτερον, βλέπων ὅτι οἱ ἱατροὶ, κηδόμενοι τῆς ζωῆς τοῦ ἀσθενοῦς, ἀγανακτοῦσι βλέποντες αὐτὸν καὶ τοὺς

περὶ αὐτὸν μὴ ἐκπληροῦντας τὰς διαταγὰς τῶν, μὴ λαμβάνοντας τὰ ἱατρικὰ, ἅτινα διέταξαν οὗτοι, ἀμφιβάλλοντας περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἱατρικῆς καὶ καταφεύγοντας μόνον εἰς διαβάσματα εἰς φύλακα τὰ κτλ. νομίζουσιν ὅτι οἱ ἱατροὶ εἰσὶν ἄθεοι. καὶ Τρίτον τέλος, ἐκ τῆς διαγωγῆς ἀθλίων τινῶν ἡμιμαθῶν, μηδαμῶς ἀξίων ἵνα φέρωσι τὸ ἱερὸν τοῦ Ἐπιστήμονος ὄνομα οἷτινες, μὴ δυνάμενοι ἄλλως πῶς ἵνα διακριθῶσι, μειδιῶσι χλευαστικῶς ὅτε ἀκούουσι προφερόμενα τὰ ἱερὰ καὶ σεβαστὰ τοῦ Ὑψίστου, τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὀνόματα!

Ὁ ὀνόματί τε καὶ πράγματι, ὁ ἀληθῶς ἐπιστήμων οὐχὶ μόνον δὲν εἶναι ἄθεος, ἀλλὰ ἐξ ἐναντίας εἶναι παντὸς ἄλλου βεβαιότερος περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὑπερτάτου τούτου Νοῦς, πλάσαντος καὶ διατάξαντος ἐν ἀκατανοήτῳ σοφίᾳ τὰ στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος. « Οὐχὶ μόνον, λέγει ὁ μέγας Βάκων, οὐχὶ μόνον ἡ περὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν σπουδὴ δὲν ἀπομακρύνει τῆς ἀνθρωπίνου διανοίας τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τῆς Προνοίας, ἀλλὰ πολλοὶ τοῦναντίον ἐκ τῶν εἰς τὴν τούτων ἐξήγησιν καταγινόμενων δὲν εὗρον ἄλλην διέξοδον τοῦ Λαβιρύνθου τῶν ἐργασιῶν τῶν, εἰμὴ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ Προνοίας. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅμως καὶ ὅτι τὰ φυσικὰ ἐπιπολαίως σπουδαζόμενα, μικρὰ τις ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις πρόοδος στρεβλόνει τὸν νοῦν πρὸς τὴν ἀθεϊαν, ἐκτενεστέρα ὅμως καὶ βαθεῖα τούτων σπουδὴ καὶ γνῶσις ἐπαναφέρει αὐτὸν πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἡ ἀθεΐα λοιπὸν ὅπως δῆποτε θεωρουμένη εἶναι πάντοτε τέκνον τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀνοησίας. » (Bacon Novum organum). — Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς εἶναι ἀλήθεια ἀναντιρρήτος. Τρόντι! ὁ κατὰ πρῶτον πλησιάζων εἰς τὸ ἀπέραντον τῆς φύσεως θέαμα, κατ' ἄρχας ἐκπλήττεται καὶ θαυμάζει ἐπὶ τῇ ἀπεριγράπτῳ πληθύνει τῶν

ἀναριθμήτων αὐτῆς στοιχείων, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον εἶναι ἀδύνατον ἵνα συμπεριλάβῃ ποτε ὁ ταπεινὸς καὶ ἀσθενὴς τοῦ ἀνθρώπου νοῦς. Ὅτε δὲ σπουδάσας τὰς γενικωτέρας αὐτῶν ιδιότητας, τοὺς κυριωτέρους νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους πᾶν σῶμα, πᾶν στοιχεῖον, ὑπόκειται, ὅταν ἐκμάθῃ τοὺς νόμους τούτους, ὅταν ἴδῃ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην σχέσιν καὶ ἁρμονίαν, ἥτις ἄρχει ἐπὶ ὅλων τῶν πλάσμάτων, σχέσιν καὶ ἀλληλουχίαν, ἣν ἄλλως ἀδυνατεῖ ἵνα ἐξηγήσῃ παρὰ διὰ τῆς ὑπάρξεως ἀκατανοήτου τινὸς καὶ ὑπερτάτου Νοῦς, ὄντος τινὸς Παντοδυνάμου καὶ αἰωνίου, τότε δὴ τότε, τὸ γόνυ αὐτοῦ κλίνει αὐτὸ ἀφ' ἐαυτοῦ πρὸς τὸ ἔδαφος, τὸ βλέμμα καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὑφίστανται πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πληροῦται ἀκατανοήτου τινὸς αἰσθήματος, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, ἡ τοσάκις ἴσως βλασφημίσασα, ψελλίζει τὰς μεγάλας ταύτας λέξεις: Παντοδύναμος Σοφία!

Φέρε δὲ ἴδωμεν ἐν ὀλίγοις καὶ γενικῶς τί, οἱ κυριώτεροι κλάδοι τοῦ ἀπεράντου ἐκείνου καὶ κολοσσαίου δένδρου, ὅπερ Φυσικὰς Ἐπιστήμας ἀποκαλοῦμεν, διδάσκουσι, καὶ ἂν ἦναι δυνατόν ἵνα φέρωσιν αὐταὶ εἰς τὴν ἀθεϊαν.

Ἡ Ἀστρονομία μᾶς διδάσκει τὴν πορείαν καὶ τὰς θέσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων· τοὺς Ἡλίους, τὰ κέντρα ταῦτα τοῦ φωτὸς, ἐν τῇ μέσῃ τῶν πλανητικῶν συστημάτων καὶ τοὺς Πλανήτας κινουμένους περὶ αὐτοὺς ἀενάως κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἀμετάβλητον τρόπον. Ὁ σπουδάζων δ' αὐτὴν δύναται ἵνα ἐπερωτήσῃ ἑαυτὸν ἐὰν ἡ μικρὰ ἡμῶν γῆ ἡδύνατο ἵνα ᾗ μεγαλητέρα ἢ μικρότερα. Καὶ ἡ ἐπιστήμη θέλει τῷ ἀπαντήσῃ ὅτι ἡ γῆ ἡδύνατο ἵνα ᾗ μεγάλη ὡς ὁ Ζεὺς ἢ ὁ Κρόνος καὶ μικρὰ ὡς ἡ Παλλὰς, χωρὶς νὰ προξενήσῃ οὐδεμίαν ἀταξίαν εἰς τὸ πλανητικὸν ἡμῶν σύστημα, ἀλλ' ὅτι τότε ἔπρεπε καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς πλάσματα ἵνα μεταβληθῶσι· διότι μένοντα, εἰς ἣν τῶρα εὐρίσκονται κατὰστασιν, ἤθελεν ἀπολέσῃσι πᾶσαν τὴν ἑαυτῶν ἰσορροπίαν· ἐπει-

δὲ, τῆς βαρυτικῆς δυνάμεως τῆς γῆς οὕσης ἀναλόγου τῷ ὄγκῳ αὐτῆς, ἐν ἡ γῇ ἦτο μεγάλη ὡς ὁ Ζεὺς, ὁ ὁπὸς τῶν δένδρων δὲν ἤθελε δύναται ἵνα ἀνυψοῦται ἐκ τοῦ ἐδάφους πρὸς τὴν κορυφὴν των καὶ οὕτω τὰ φυτὰ ἤθελον ἐκμηδενισθῶσι, καὶ τοῦτο διότι ὅλαι αἱ ἐν τῇ σφαίρᾳ ἡμῶν δυνάμεις τείνουσιν ἵνα συσσωρευθῶσιν εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς· ὅτι ὀλίγοι τινὲς ἐπὶ βαθμοὶ βαρύτητος ἐάν προσετιθεντο εἰς τὴν γῆν, ἡ μυώδης δύναμις τῶν ζώων ἤθελον ἀφανισθῇ· διότι, ἕνεκα τῆς βαρύτητος ἤθελον ἐλκύνονται πρὸς τὸ κέντρον τῆς σφαίρας, καὶ τότε ἡ τόσον ἤδη εὐκίνητος ἔλαφος ἤθελον εἶναι βαρυτέρα καὶ δυσκίνητοτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ νῦν ἐλέφαντος. Ἀλλὰ τί λέγομεν! οὐδὲν τῶν παρόντων ζώων ἤθελον ὑπάρχει πλέον, διότι αὐξανομένου τοῦ ὄγκου τῆς γῆς, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα αὐτῆς ἤθελε καταστῆ πυκνοτέρα καὶ οὕτως οἱ ἀσθενεῖς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων πνεύμονες ἤθελον ἀδυνατοῦσιν ἵνα ὑποφέρωσι τὸν βαρὺν ἐκείνον ἀέρα. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα βλέπων καὶ σπουδάζων ὁ Ἀστρονόμος δύναται ἵνα μὴ ἀνακράξῃ· «Οἱ Οὐρανοὶ διηγροῦνται δόξαν Θεοῦ;»

Ἡ Βοτάνικ ἡ μᾶς διδάσκει τὴν θαυμασίαν τῶν Βοτάνων—τῶν φυτῶν—κατασκευὴν· τὰ διάφορα ἐξ ὧν συνίστανται μέρη, τείνοντα ὅλα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν· ὅτι αἱ ῥίζαι π. γ. ἐπλάσθησαν πρὸς ἀπορρόφησιν τοῦ ὕδατος καὶ τῆς ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους, τὰ δὲ φύλλα πρὸς ἀπορρόφησιν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, διότι ἄνευ τοῦ ὕδατος τούτου, τῆς ὑγρασίας ταύτης καὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος τὸ φυτὸν δὲν δύναται ἵνα ζήσῃ. Μᾶς διδάσκει δὲ προσέτι τὸν διοργανισμόν τῶν ἀνθέων, τὴν διακρίσιν αὐτῶν εἰς ἄρρενα καὶ θήλεα, ἀναγκαῖα εἰς τὴν παραγωγὴν νέου φυτοῦ, εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ εἶδους. Ὄταν λοιπὸν ὁ σπουδάζων τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἴδῃ ὅλα ταῦτα, ὅταν μάθῃ ὅτι τὰ ποικιλόχροα ἐκεῖνα καὶ τερψίθεα τοῦ καθ' αὐτὸ ἀνθους, ἥτοι τῆς σταφάνης πέταλα, τὰ ὅποια πρῶν μὲν τῷ ἐμφάνοντο φρούδα· καὶ πρὸς τέρψιν μόνον

τοῦ ὀφθαλμοῦ προωρισμένα, εἰσὶν ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν καὶ προστασίαν τῆς ὠοθήκης (ovaire) καὶ τῶν στημόνων (étamines), τούτεστι τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τοῦ φυτοῦ· ὅτι ἐν τῷ βάθει τοῦ αὐλοῦ (α) καὶ τῶν κλάδων τοῦ φυτοῦ ὑπάρχουσι διάφοροι ὄχστοι—αἱ τραχεῖαι, οἱ ἐλικοσιδεῖς, οἱ κομβολογοσιδεῖς κτλ. καὶ ὅτι οἱ ὄχστοι οὗτοι κατεργάζονται καὶ φέρουσιν εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ τὸν ζωογόνον χυμὸν (seve)· ὅτι τὰ τοσοῦτον ἀπ' ἀλλήλων διαφέροντα ἀπειράριθμα ταῦτα φυτὰ κατέχουσι χαρακτῆράς τινας ἰδίους, οἵτινες συνδέουσιν αὐτὰ καὶ διακρίουσιν εἰς κλάσεις, εἰς οἰκογενεῖας, εἰς γένη καὶ εἰς εἶδη, καὶ ὅτι τὰ φυτὰ τοῦ αὐτοῦ εἶδους, τοῦ αὐτοῦ γένους, τῆς αὐτῆς οἰκογενεῖας παρουσιάζουσι παντοῦ, πάντοτε καὶ ἀμετατρέπτως τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας, οἵτινες διακρίνουσιν αὐτὰ ἐξ ἄλλων ἄλλης οἰκογενεῖας, γένους καὶ εἶδους· ὅταν τέλος ἐξετάσῃ τὴν κατασκευὴν, τὰς ιδιότητας, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς γύριδος (6), τῶν ὠαρίων καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν γίνονται οἱ γάμοι τῶν φυτῶν, τὰς διαφόρους περιόδους—ἡλικίας—τοῦ φυτοῦ καὶ τοῦ ἄνθους, καὶ τὰς μεταμορφώσεις ἀπὸ κοτύλης εἰς ῥίζαν, στέλεχος, κλόνους, ἄνθος καὶ καρπὸν,—δύναται ἵνα μὴ ἐπερωτήσῃ ἑαυτὸν τίς ταῦτα πάντα ἐπενόησεν;

Ἡ Ζωολογία ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη, ἥτις ἔχει τὴν πλείοτέραν ἀναλογίαν μετὰ τῆς Βοτανικῆς· μᾶς διδάσκει δὲ αὕτη ὅτι τὰ τοσοῦτον ἕνεκα τοῦ χρώματος, τοῦ μεγέθους, τοῦ σχήματος καὶ τῆς διαίτης διάφορα φαινόμενα ζῶα, μεγάλην ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὴν σχέσιν καὶ ἀναλογίαν—ὅτι ἀπὸ τῆς τερατώδους φαλαίνης καὶ τῶν ἄλλων

(α) Αὐλὸς καὶ στέλεχος (tige, tronc) τὰ μεταξὺ τῆς ῥίζης καὶ τῶν κλόνων μέρος τοῦ φυτοῦ.

(6) Γῦρις (pollen) γονιμοποιὸς κόνις, περιεχομένη ἐν τοῖς ἀνθήλοις τῶν στημόνων, τούτεστι τῶν ἄρρενων τοῦ φυτοῦ μερῶν.

παμμεγέθων κητῶν, μέχρι τοῦ Ἀκάρως καὶ τῶν λεπτοφυεστέρων ζωύφιων, ἅτινα, ἐνσ-
κα τῆς σμικρότητος αὐτῶν, δὲν δυνάμεθα
ἵνα διακρίνωμεν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅλα
τὰ ζῶα ἔχουσι τὸν αὐτὸν ἀρχικὸν δι-ρχι-
νισμόν, τὸν αὐτὸν ἀρχικὸν τύπον, θαυμα-
σίως ὅμως τροποποιούμενον κατὰ τὸν τρό-
πον τοῦ ζῆν καὶ τὸν προορισμὸν ἐκάστου,
καθ' ὅσον προώρισται ἵνα βαδίζῃ ἢ ἵνα ἔρπῃ
ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα βυθίζηται καὶ πλήρῃ ἐν τῷ
ὕδατι, ἢ ἵνα ὑψουτοῖ εἰς τὸν αἰθέρα. — Ὅτι
τὰ τοσοῦτον διαφόρως πεπλασμένα, κατὰ
τὸ φαινόμενον ταῦτα ὄντα κατέχουσι γενι-
κοὺς τινὰς χαρακτῆρας κοινούς εἰς τε αὐτὰ
καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἐνόργανα ὄντα, ἥτοι τὰ
φυτὰ, καὶ συνιστῶντας τὴν Φυτικὴν ἢ
λεγομένην Ζωήν (α). — Ὅτι ἐκτὸς τῶν
κοινῶν τούτων χαρακτῆρων τὰ ζῶα κατέ-
χουσι καὶ δύο ἄλλους τ: ε: τὴν Κινη-
τικὴν καὶ τὴν Αἰσθητικὴν δύ-
ναμιν, ἰδιάζοντας εἰς μόνα αὐτὰ καὶ
συνιστῶντας τὴν Ζωτικὴν ἢ Ζωήν (la
vie animale). — Ὅτι τινὰ τῶν κυριωτέρων
ὀργάνων, ἂν καὶ εἰς ἅπαντα τὰ ζῶα διὰ
τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔκτισον προωρισμένα, ὑ-
πόκεινται εἰς διαφόρους τροποποιήσεις ἀ-
ναλόγως τῆς διαίτης τοῦ ζώου· π.χ. ὅτι
ὁ ἐντερικὸς σωλὴν τοῦ Λέοντος διαφέρει
τοῦ τοῦ προβάτου, διότι ὁ τοῦ πρώτου ἐ-
στὶ βραχύτερος τοῦ τοῦ δευτέρου, καὶ τοῦ-
το, διότι ὁ Λέων τρεφόμενος διὰ κρέατος,
τουτέστι διὰ πλουσίας εἰς θρεπτικὰ μόρια
οὐσίας, δὲν ἔχει ἀνάγκην μακρᾶς πεπτικῆς
ἐργασίας καὶ, κατὰ συνέπειαν, σχοινοτενοῦς
πεπτικοῦ σωλῆνος, ἐν ᾧ ὅλως τούταντίον
συμβαίνει εἰς τὸ πρόβατον καὶ τὰ χορτο-
βόρα ζῶα. — Ἐξ αὐτῆς μαυθάνομεν πρὸς

τούτοις ὅτι τὰ διάφορα ζῶα ἂν καὶ ᾖναι
πεπλασμένα κατὰ τὸ αὐτὸ ἀρχικὸν σχέδιον
κατέχουσιν, ὥς καὶ τὰ φυτὰ, χαρακτῆρας
τινας γενικοὺς καὶ μερικοὺς, ὑπὸ τῶν ὁποί-
ων ὀδηγούμενοι οἱ Φυσιόδοι κατέταξαν
αὐτὰ εἰς Τμήματα (Embranchements), εἰς
Κλάσεις, εἰς Οἰκογενεῖας, εἰς Γένη καὶ εἰς
Εἶδη. Οὕτω π.χ. διήρσαν αὐτὰ εἰς 4 με-
γάλα Τμήματα, ἃ τὰ Ἐνσπόνδυλα
ἢ Σπονδυλωτὰ, τουτέστι τὰ ἔχοντα
σπονδυλικὴν στήλην (ραχοκόκκαλον), καὶ
τοιαῦτα εἰσὶν ὁ ἄνθρωπος, τὰ τετραποδα,
τὰ πτηνὰ, οἱ ἰχθύες, τὰ ἑρπετά. β'. τὰ
Μαλάκια, τουτέστι τὰ ζῶα, ἅτινα
στεροῦνται ὀστέων καὶ ἀρθρώσεων, καὶ τῶν
ὁποίων τὸ σῶμα εἶναι μαλακὸν καὶ ἐνίοτε
μὲν κεκαλυμμένον ὑπὸ ὀστρακίου-ὑπὸ κόγ-
χης· καὶ τοιαῦτα εἰσὶν τὰ κοινῶς ὀστρακὰ
καὶ ὀστρεα ὀνομαζόμενα· ἐνίοτε δὲ γυμνόν
ὥς τὸ τῆς Ὀκταπόδος Σηπίας (ὀκταπόδιον).
γ'. τὰ Ἀρθρωτὰ ἢ Δακτυλωτὰ
τουτέστι ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τὸ σῶμα
διαίρεται εἰς διάφορα τμήματα συνεχόμενα
διὰ ἰδιοτρόπων ἀρθρώσεων, καὶ τοιαῦτα
εἰσὶ τὰ ἔντομα (Μέλισσα, Μύια, Τέττιξ,
κοινῶς Ταινίηρος, Ἀκρίς, Καρκίνος κτλ,
κτλ.) καὶ δ'. τὰ Ζωόφυτα, τουτέστι
ἐκεῖνα τὰ ὄντα, ἅτινα στεροῦνται αἰσθη-
τικότητος καὶ κινητικότητος, κατέχοντα δὲ
μόνον τὴν αἰσθησὶν τῆς ἀφ᾽ ἑσῶς δὲ καὶ
τῆς γείσεως, διὸ ὀνομάσθησαν καὶ Ζωό-
φυτα· διότι μετέχουσιν καὶ τῆς φύσεως
τῶν ζώων καὶ τῆς τῶν φυτῶν· τοιαῦτα δὲ
εἰσὶν ὁ Ἐχίνος (ἀχινὸς), ὁ Ἀστερίας (στει-
ρι) κτλ. Τὰ Σπονδυλωτὰ ὑποδιαιροῦνται
εἰς Θερμόαιμα καὶ Ψυχρόαιμα
τὰ Θερμόαιμα εἰς Ζωογόνα καὶ Ὀο-
γόνα· τὰ Ζωογόνα ἴτοι Μαστοφόρα (δηλ.
τὰ γεννῶντα τὰ τέκνα αὐτῶν ζῶντα, ὅθεν
καὶ πρὸς γαλακτοουχίαν αὐτῶν Μαστοῦς
φέροντα), εἰς Ἀνθρωπον, (β) εἰς

(α) Αἱ συνιστῶσαι τὴν φυτικὴν ζωὴν δύο μεγάλαι
λειτουργγεῖαι εἰσὶν ἡ Θρέψις καὶ ἡ Περιγενή-
ῃ μὲν πρώτη προεδρεύει εἰς τὴν συντήρησιν-εἰς τὴν
ζωὴν τοῦ ἄτομου (ζώου ἢ φυτοῦ) ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν
διατήρησιν τοῦ εἶδους· ἡ θρέψις ὑποδιαιρεῖται εἰς 3
διαφόρους λειτουργγεῖας αἰτίνες, τείνουσιν ἅπασαι εἰς
τὸν αὐτὸν σκοπὸν· εἰσὶν δὲ αὗται, ἡ Πέψις, ἡ ἀπορ-
ρόφησις, ἡ ἀναπνοή, ἡ αἱμάτωσις, ἡ κυκλοφορία καὶ
ἡ ζωική θερμότης.

(β) Ὁ ἄνθρωπος σχηματίζει ἰδίαν οἰκογένειαν ἐν
τῇ ζωολογίᾳ ὀνομαζομένην Ἰχτερες.

Χ α ρ κ ο β ό ρ α (Αέων, Κίων, Γαλή, Λύκος κτλ.), εἰς **Μ α ρ σ υ π η φ ό ρ α** (Δι-
 θελφός κτλ.), εἰς **Τ ρ ω κ τ ι κ ά** (Κάστωρ,
 Νηρ, Λαγώς κτλ.), εἰς **Ν ω δ ά** (ὁ Βρα-
 βύπους κτλ.), εἰς **Μ η ρ υ κ ά ζ ο ν τ α**
 (Πρόβατον, Βοῦς, Βούβαλος, Κάμηλος, Αἴξ,
 Ἐλαφος κτλ.), εἰς **Π α χ ύ δ ε ρ μ α** (Ἐλέ-
 φας, Ἱπποπόταμος, Ἱππος, ὄνος κτλ.) καὶ
 Ἄ μ φ ί β ι α (τὰ Κήτη, οἷα ἡ Φώκη, ὁ
 Δελφίν, ἡ Φάλαινα κτλ.). Τὰ ὡς ὅσα ὑπο-
 διαίρουνται εἰς ἰχθύας καὶ εἰς ἑρπετὰ καὶ
 οὕτω καθεξῆς, ἵνα μὴ ἐπαριθμῶμεν ὅλας
 τὰς διαίρέσεις, καὶ υποδιαίρέσεις καὶ ἀνθυ-
 ποδιαίρέσεις τῆς Ζωολογίας. Οἱ δὲ ἰδιά-
 ζοντες εἰς ἕκαστον γένος καὶ εἶδος χαρα-
 κτήρες εἰσὶ τοσούτω τρανοί, σταθεροί καὶ
 ἀμετάβλητοι, ὥστε ὁ ἐμβαθύνας εἰς τὴν
 ἐπιστήμην ταύτην καὶ καλῶς ἐκμαθὼν αὐ-
 τὴν δύναται ἵνα εἴπῃ μετὰ τοῦ μεγαλοφυ-
 οῦς Κλουβιέ « Δός μοι τὸν ὁδόντα, τὸν ὄ-
 » νυχ α ἢ τὸ ράμφος μόνον ζῶον τινός, ὅ-
 » πως σοὶ περιγράψω ὅλον τὸ ζῶον! »
 Ὁ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα θαυμάσια βλέπων
 εἶναι δυνατόν ἄρα ἵνα μὴ ἐπερωτήσῃ ἑαυ-
 τὸν τίνι τρόπῳ ταῦτα ἐπλάσθησαν καὶ μετὰ
 τοσαύτης ἁρμονίας καὶ τελειότητος διεστά-
 χθησαν; Ὡ! ὁ ὀφθαλμὸς μόνος ἐνός ζώου
 εἶναι ἰσχυροτάτη μαρτυρία τῆς θείας ἱσχύ-
 ος καὶ σοφίας.

Ἡ **Χ η μ ε ί α** ὅμως πρὸ πάντων εἶναι
 ἡ ἐπιστήμη, ἥτις δύναται ἵνα ὀνομασθῇ
Θ ε ο λ ο γ ί α· διότι αὕτη διδάσκει ἐναρ-
 γῶς τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ Πλά-
 στου. Ἰδοὺ δὲ πῶς: Ἐξ αὐτῆς καὶ τῆς Φυ-
 σικῆς μανθάνομεν ὅτι πᾶν σῶμα σύγκειται
 ἐξ ἀρχικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζου-
 σιν Ἄ τ ο μ α, ἐπειδὴ πᾶν σῶμα δύναται
 μὲν νὰ διαιεσθῇ ἐπ' ἀπειρον, ἀλλὰ ἅμα
 φθάσωμεν εἰς τὰ ἀρχικὰ ἢ συστατικὰ στοι-
 χεῖα ἢ διαιεστότητας τῶν σωμάτων παύει
 (διὸ καὶ τὸ ὄνομα ἄ τ ο μ ο ν ἐκ τοῦ α.
 στερητικοῦ καὶ τ έ μ ν ω) Ἡ Χημεία λοι-
 πὸν μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ ἀρχικὰ ἢ συστατι-
 κὰ στοιχεῖα, τὰ ἄ τ ο μ α ὅλων τῶν σω-
 μάτων ἀνεξαίρετως ἔχουσι τὸ αὐτὸ σχῆμα

—ἅπαντα εἰσὶ σ τ ρ ο γ γ ύ λ α· ὅθεν καὶ
 τὸ ἄξιωμα ὅτι « ἡ φύσις ἐρεῖται τοῦ στρογ-
 » γύλου ». Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ ἀπόδειξις ὅτι
 Μία καὶ ἡ αὐτὴ Παντοδύναμος Χεὶρ ἐπλάσε
 τὸ Σύμπαν.

Ὁ ἱατρὸς τέλος, ὅστις εἶναι ἀναγκασμέ-
 νος, ἵνα ἐκμάθῃ καὶ γινώσκῃ, ἂν οὐχὶ ἅ-
 παντα καὶ καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς λεπτομε-
 ρείας, τοῦλάχιστον τὰ πλεῖστα καὶ κυριώ-
 τερα ὧσων ἰδίως γινώσκουσιν ὁ Βοτανολό-
 γος, ὁ Ζωολόγος, ὁ Φυσικὸς, ὁ Χημικὸς,
 ὁ Φυσιολόγος, καὶ τὰ λοιπὰ, δύναται
 ἵνα ᾗ ἄθεος, ἀφοῦ μάλιστα προσθέσῃ
 εἰς τὰς γνώσεις ταύτας καὶ τὴν εἰδικὴν
 σπουδὴν τοῦ ἀνθρώπου! τοῦ ἀριστουργή-
 ματος τούτου τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ δικαίως
 ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πλάτωνος **Μ ι κ ρ ό κ ο σ μ ο ς**
 ἐπονομασθέντος, ζῶου μὲν κατὰ τὸ σῶμα,
 ἀγγέλλου δὲ κατὰ τὴν ὑψίστοιαν, ἀφοῦ ἐκ-
 μάθῃ ὅτι ὁ Πλάστης τοῦ Βασιλείως τούτου
 τῆς γῆς ἔθεσεν ἐν αὐτῷ Δύναμιν τινα, ἄ-
 γνωστον μὲν κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς, γνωστὴν
 δὲ μόνον διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, Δύναμιν,
 ἥτις ὡς τὸ τοῦ ὥρολογίου ἐλατήριον διέπει
 καὶ ἐφορᾷ τὰς κινήσεις καὶ τὴν πορείαν τῆς
 ἀκατανοήτου καὶ οὐρανοτεύκτου ταύτης
 μηχανῆς, ἥτις ἀνθρώπινον σῶμα ὀνομάζε-
 ται· Δύναμιν, ἥτις ἀντίσταται εἰς τὴν ἀπο-
 σύνθεσιν καὶ τὰς ἀσθενείας, καὶ τῆς ὁποίας
 ἡ ἱατρικὴ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀπλὴ βοηθός·
 Δύναμιν, ἥντινα ὅλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐπι-
 στήμης ἀνεγνώρισαν ἂν καὶ διαφοροτρόπως
 ὠνόμασαν, καὶ τὴν ὁποίαν ἡ Σχολὴ τοῦ
 Μοντεπλιέ **Ζ ω ἱ κ ῆ ν Ἀ ρ χ ῆ ν** ὀνομά-
 ζει (*Principe vital*)· ὁ ἱατρὸς, ὦ! τὸ
 λέγομεν μετὰ πεποιθήσεως, ὁ ἱατρὸς εἶναι
 ἀδύνατον ἵνα ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ὑπάρ-
 ξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Προνοίας· ὄχι! μυ-
 ριάκις ὄχι!

« Ἐὰν τὸ ὥρολόγιον μαρτυρῇ τὴν ὑπαρ-
 » ξιν ἐνός τεχνίτου, ἐνός ὥρολογοποιοῦ,
 λέγει Γάλλος τις συγγραφεὺς, οὗτινος οἱ
 λόγοι οὗτοι ἰσχύουσι, διότι πολλάκις ἐ-
 βλασφήμησεν, ἐπὶ πολὺ ἐδίστασε καὶ

ὑπὸ πάντων ὡς ἄθεος θεωρεῖται, (α) «ἐάν
 » τὸ ὠρολόγιον μαρτυρῇ τὴν ὑπαρξίν ἐνός
 » ὠρολογιοποιοῦ, καὶ τὸ μέγαρον τὴν τοῦ
 » ἀρχιτέκτονος, εἶναι ποτε δυνατόν τὸ
 » σύμπαν ἵνα μὴ ἀποδεικνύῃ τὴν ὑπαρξίν
 » ἐνός ἀνωτάτου Νοός; Ὅποιον φυτὸν, ὁ-
 » ποιὸν ζῶον, ὁποιὸν στοιχεῖον, ὁποιὸν ἄσ-
 » τρον δὲν φέρει ἐν ἑαυτῷ γεγραμμένον τὸ
 » ὄνομα Ἐκείνου, τὸν ὁποιον ὁ Πλάτων
 » ὠνόμασεν Αἰώνιον Γεωμέτρη;·
 » Νομίζω ὅτι τὸ σῶμα καὶ τοῦ ἐλαχίστου
 » τῶν ζῶων ἀποδεικνύει βαθύτητά τινα
 » καὶ ἐνότητά σχεδίου θελκτικὴν ἅμα καὶ
 » καταπληκτικὴν. Οὐχὶ δὲ μόνον τὸ εὐτε-
 » λές τοῦτο ζῴῳφιον εἶναι πολυδαίδαλος
 » μηχανή, τῆς ὁποίας ὅλα τὰ ἐλατήρια
 » ἀκριβῶς συναρμολογοῦνται, οὐχὶ μόνον
 » ζῇ καὶ ὑπάρχει διὰ τινος διαθέσεως καὶ
 » τέχνης, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ
 » ἵνα μιμηθῇ καὶ σχεδὸν ἵνα ἐννοήσῃ, ἀλ-
 » λά καὶ εὐρίσκεται ἐν ἁρμονίᾳ μεθ' ὅλης
 » τῆς λοιπῆς κτίσεως, μεθ' ὅλων τῶν σοι-
 » χείων, μεθ' ὅλων τῶν ἀστέρων, τῶν ὁ-
 » ποιῶν τὸ φῶς τὸ ζῴῳφιον τοῦτο αἰσθά-
 » νεται. Ὁ ἥλιος τὸ θερμαίνει καὶ αἱ ἀκτί-
 » νες τοῦ Συρίου, ἂν καὶ ἀπέχοντος κατὰ
 » τετρακισία ἑκατομμύρια λευγῶν τοῦ Ἥ-
 » λίου, εἰσδύουσιν εἰς τὸν μικρὸν αὐτοῦ
 » ὀφθαλμὸν καθ' ὅλους τοὺς νόμους τῆς
 » ὀπτικῆς. »

Τὸ ἐπαναλαμβάνομεν ὅχι! μυριάκις ὅχι!
 Ὁ Φυσιοδίφης δὲν εἶναι ἄθεος! αἱ ἐπιστή-
 μαι, τὰς ὁποίας σπουδάζει οὐδὲν ἄλλο τῷ
 διδάσκουσιν εἰμὴ τὴν Σοφίαν, τὴν Παντο-
 δυναμίαν καὶ τὴν Ἀπειρον Ἀγαθότητα τοῦ
 Πλάστου.

Οὐχὶ δὲ μόνον τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ δὲν
 ἀρνέεται ἡ Ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν
 αὐτῶν ἐκείνων ὄντων, ἅτινα ἡ θρησκεία
 Ἀγγέλους ὀνομάζει, δύναται ἵνα πα-
 ραδεχθῇ! Ἰδοὺ μία παραδοξολογία, θέλου-
 σιν εἰπεῖ τινές! Ὁχι! δὲν εἶναι παραδοξο-
 λογία! καὶ ἰδοὺ διατί καὶ πῶς.

(α) voltaire *Mélanges Philosophiques*.

Ἐκ τῆς Ζωολογίας μαθάνομεν ὅτι ὅλα
 τὰ ὄντα δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀναφορικῶς
 ὀργανικὴν πλοκὴν καὶ ἐντέλειαν, ἀλλ' ὅτι
 διαδέχονται ἄλληλα κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς
 ἐντελείας ταύτης, καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ
 Πλάστου εἰς τὴν ἰδίαν ἑκαστον θέσιν, ὥστε
 σχηματίζουσι σειρὰν τινα, τὴν ὁποίαν οἱ
 Φυσιοδίφαι ὀνομάζουσι Κλίμακα τῶν
 ὄντων. Διαιροῦνται δὲ τὰ ὄντα εἰς Ἐν-
 ὀργανα καὶ Ἀνόργανα· καὶ τῶν
 μὲν ἐνοργάνων χαρακτηρῆς εἰσὶ· α'. ἡ διὰ
 ἐνδολήψεως (intussusception) θρέ-
 ψις, διατήρησις καὶ αὐξησις τοῦ ατόμου
 δηλ. ὅτι ἑκαστον ἐνόργανον σῶμα λαμβά-
 νει ἐξωθεν οὐσίας τινος, τὰς ὁποίας εἰσάγει
 ἐντὸς ἑαυτοῦ καὶ ἐκεῖ αὐταὶ διὰ τινος ἐσω-
 τερικῆς ἐργασίας τρέφουσι καὶ διατηροῦσι
 τὸ σῶμα τοῦτο· β'. ἡ διὰ γονέων, ἥτοι διὰ
 δύο ατόμων τοῦ αὐτοῦ εἶδους, διεστώτων
 ὅμως φύλων, τουτέστιν, ἄρρενος καὶ θύλεος
 Ἐπιγονή· τοιαῦτα δὲ εἰσὶ τὰ Ζῶα καὶ
 τὰ Φυτά. Τῶν δὲ ἀνοργάνων ἡ ἀκατεργά-
 στων σωμάτων ἡ μὲν θρέψις καὶ αὐξησις
 γίνεται διὰ ἐξωθέσεως, τουτέστι διὰ τῆς
 προσθήκης ὁμοειδῶν ατόμων, ἡ δὲ ἐπιγονή
 διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ συγχωνεύσεως διαφο-
 ροειδῶν ατόμων, ἐχόντων πρὸς ἄλληλα
 χημικὴν συνάφειαν (affinité), ἥτοι δυναμέ-
 νων ἵνα ἐνωθῶσι καὶ συγχωνευθῶσι· καὶ
 τοιαῦτα εἰσὶ τὰ ὄρυκτά. Ἐκ τούτων λοιπὸν
 δὴλον ὅτι τὰ ἀνόργανα σώματα, ὡς τὰ ἀ-
 πλούστερα, κατέχουσι τὴν κατωτάτην τῆς
 κλίμακος βαθμίδα, τὴν δὲ ἀνωτάτην τὴν
 ἐντελέστερον καὶ μᾶλλον πολὺπλοκον τῶν ὁ-
 ρατῶν σωμάτων, τὸ ἀριστούργημα τῆς φύ-
 σεως, — ὁ ἄνθρωπος. Ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης
 δὲ βαθμίδος μέχρι τῆς κατωτάτης, ἀπὸ
 τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τοῦ ὄρυκτοῦ ἡ καθόδος
 εἶναι τοσοῦτον ὁμαλὴ καὶ τακτικὴ, ὥστε
 καθίσταται σχεδὸν ἀνεπαίσθητος, καὶ τὰ
 ὄντα, ἅτινα διαδέχονται ἄλληλα κατὰ βαθ-
 μούς, σχηματίζουσιν ἐκτενὴ τινα καὶ ἀ-
 διάκοπον σειρὰν, ἔχουσι πρὸς ἄλληλα στε-
 νὰς σχέσεις καὶ αἱ ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθ-
 μίδα διαφορὰ εἰσὶ πολὺ μικραί· διὸ καὶ

τὸ ἀπόφθεγμα « *Natura saltum non facit* »: ἡ φύσις δὲν πηδᾷ ».

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἄνθρωπος εἶπομεν ἐτέθη ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης βαθμίδος τῆς Κλίμακος τῶν ὄντων εἶναι λοιπὸν τὸ ἐντελέστερον τῶν ζώων, εἶναι ὁ βασιλεὺς αὐτῶν. Ἀλλὰ πῶς! ἐν ᾧ βλέπομεν ὅτι εἶναι τὸ ἀθλιέστερον καὶ ἀνισχυρότερον τῶν πλειοτέρων; ἐν ᾧ εἶναι ἀσθενέστερος καὶ αὐτοῦ τοῦ κυνός; — Ναί! εἶναι ἀθλιέστερος καὶ ἀσθενέστερος τῶν πλειοτέρων κατὰ τὸ σῶμα· ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄνθρωπος οὐχὶ διὰ τοῦ σώματός του μόνου, ἀλλὰ καὶ διὰ τινος ἄλλου ὄντος, ὄντος μυστηριώδους καὶ ἀκατανοήτου, ὅπερ κατοικεῖ ἐν τῷ ἀσθενεῖ αὐτοῦ σώματι, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου οὗτος καταδαμάζει καὶ τὰ ἰσχυρότερα καὶ ἀγριώτερα θηρία καὶ ἄρχει ἐπὶ τῆς Κτίσεως. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον μόνον κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλ' ἔχει οὗτος καὶ Ψυχὴν, τουτέστιν, ὅν τι αὐλον ἀφρημένον καὶ ἀθάνατον, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ αὐλον καὶ ἀφρημένον ὄν, αὐτὴ ἡ ψυχὴ καὶ οὐχὶ τὸ σῶμα, εἶναι τὸ πλασθέν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσαν τοῦ Πλάστου. Διὰ τοῦ σώματός του ὅρπει αὐτός ὡς σκώληξ ἐπὶ τῆς γῆς; ἐν ᾧ διὰ τῆς ψυχῆς του ἀνυψοῦται εἰς τοὺς οὐρανούς, ἀνυψοῦται εἰς μέρη, ἀτινὰ οὐδὲ τὸ ὄμμα τοῦ ἀέτος δύναται πατεῖν ἀνάσσει, ἀνυψοῦται εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἱψίστου! Ἀλλὰ ἡ ὑψιπέτης καὶ ἀθάνατος αὕτη ψυχὴ εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τοῦ χαμῆρποντος καὶ φθαρτοῦ σώματος καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄνθρωπος. Ἐν τούτῳ αὕτη ὑπάρχει! Λοιπὸν ὡς ὑπάρχουσι σώματα ὕλικά καὶ συγκεκριμένα (ἐν μοῖ συγχωρήτε ἡ ἐκφρασίς) ὑπάρχουσι καὶ αὐλά καὶ ἀφρημένα ἢ ἰδανικά, καὶ τοιοῦτον ὂν εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφ' οὗ δὲ παρὰ δέχθημεν ἢ μᾶλλον ἀφ' οὗ εἶδομεν τὴν τῶν ὕλικων σωμάτων κλίμακα, διατί νὰ μὴ παρὰ δέχθωμεν σειρὰν καὶ αὐλῶν τινῶν ὄντων, ὄντων ὑπερανθρωπίνων, Ἀγγέλων, πνευμάτων ἢ ὡς ἄλλως θέλετε ἵνα ὀνομάσῃτε αὐτά; Διατί ὁ τοιοῦτος ἐ-

γώισμός τοῦ ἀνθρώπου, λέγοντος ὅτι μετὰ τὸν Θεὸν αὐτός ἐστι τὸ ἐντελέστερον ὄν τοῦ συμπαντος; Τοῦτο μᾶς φαίνεται παράλογον; τόσῳ δὲ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ ἅπασαι αἱ θρησκείαι παραδέχονται τὴν ὑπαρξὴν ὑπερανθρωπίνων ὄντων, Ἀγγέλων, Πνευμάτων, Μελέκ, Νυμφῶν ἢ ὅπως δὴ ποτε ἄλλως κατὰ τὰς διαφόρους γλώσσας ταῦτα ὀνομάζονται, ὄντων πολὺ μὲν ἀτελεστέρων τοῦ Θεοῦ, πολὺ δὲ ἐντελεστέρων τοῦ ἀνθρώπου, σχηματίζόντων τὴν Κλίμακα, δι' ἧς ἡ γῆ ὑψοῦται πρὸς τὸν οὐρανόν, τὴν γέφυραν, δι' ἧς τὸ φθαρτὸν μεταβαίνει εἰς τὸ ἀφθαρτον. Ἡ Ποιητικὴ τῶν προηγόντων ἡμῶν θρησκείαι διαιρούσα τοὺς Θεούς εἰς Κλάσεις αὐτὴν ταύτην τὴν κλίμακα ὑπαινίστατο· αὐτὸ τοῦτο διδάσκει καὶ ἡ θεία τοῦ Χριστοῦ θρησκεία, αὐτὸ τοῦτο καὶ τοῦ Μωϋσέως τὸ δόγμα, αὐτὸ τοῦτο καὶ ἡ τοῦ Μωάμεθ καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ Ἀραβική θρησκεία, αὐτὸ τοῦτο τέλος καὶ ἡ Ἰνδικὴ καὶ ἡ Σινικὴ καὶ ὕλοι τέλος αἱ θρησκείαι. Αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἡ Ἐπιστήμη δύναται ἵνα διδάξῃ.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα διδασκόμενοι παρὰ τῆς Ἐπιστήμης οἱ φυσιοδίφαι δύνανται ποτε ἵνα ὦσαν ἄθεοι; Ὅχι! καὶ ἀποδείξῃς τούτου εἶναι ἡ εὐσέβεια τῶν μεγαλητέρων τῆς ἐπιστήμης ἀνδρῶν. Τὸ πρὸς τὸ Θεὸν σεβας τοῦ Πατρὸς τῆς ἱατρικῆς ἐστὶν ἀνεξάλειπτως ἐγκεχεχαρμένον εἰς τὰς ἀθανάτους σελίδας τῶν συγγραμμάτων του· — αὐτὸ δὲ τοῦτο βλέπομεν καὶ εἰς τὸν ἀπέραντον ἐκείνον ὠκεανὸν τῶν συγγραμμάτων τῆς ἀκατανόητου ἐκείνης μεγαλοφυΐας, τοῦ μεγαλητέρου τῆς ἀρχαιότητος σοφοῦ καὶ φυσιοδίφου, τοῦ Ἀριστοτέλους· « Ἡ ὑπαρξὶς » τοῦ Θεοῦ, λέγει οὗτος ἐν τῇ Ποιητικῇ του, « εἶναι τοιοῦτω καταφανὴς ὅσῳ καὶ ἡ τοῦ » Ἡλίου καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου γενικὴν τῶν « ἐθνῶν πέποιθῃσιν ἐφείλομεν ἵνα ὑποταχθῶμεν ὡς εἰς νόμον τῆς φύσεως. » — Ὁ Γαληνός, ὁ μετὰ τὸν Ἱπποκράτην πατήρ τῆς ἱατρικῆς, ἔλεγεν ὅτι « μόνὰ τὰ θαυμάσια τοῦ ἀνθρωπίνου ἀντίχειρος μαρτυροῦ-

» σιν ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. » — Ὁ Νεύτων (α) οὐδέποτε ἤκουε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰψίστου προφερόμενον χωρὶς νὰ ἀποκαλυφθῇ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ κλινῇ αὐτὴν μετὰ βαρυτάτου σεβασμοῦ. « Τὸ ὄνομα μόνον τοῦ Θεοῦ, λέγει ἐν τινι συγγράμματι αὐτοῦ, μᾶς ἐμπνέει τὴν ἰδέαν οὐχὶ μόνον ἐνὸς Ἀπείρου, Παντοδυνάμου καὶ Αἰωνίου ὄντος, πλάσαντος τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τοῦ θέσαντος σχέσεις τινὰς μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τῶν πλασματῶν του διὸ καὶ οὐδέποτε λέγομεν Αἰὼνι ἐμοῦ, Ἀπειρὲς μου, ἀλλὰ λέγομεν, καὶ πρέπει ἵνα λέγωμεν Θεὸς ἐμοῦ, ἐννοοῦντες διὰ τῆς λέξεως ταύτης τὸν Κύριον καὶ διατηρητὴν τῆς ζωῆς μας. » — Ὁ Σίδενχαμ, (β) ὁ Βοεράβε, (γ) ὁ Ὀφφμαν, (δ) διεκρίνοντο ἐπὶ σοφίᾳ τε καὶ εὐσεβείᾳ. — Ὁ Ἄλλερ, (ε) ὁ ἐγκυκλοπαιδικὸς ἐκεῖνος νοῦς, ὁ πατὴρ τῆς Φυσιολογίας, λέγει ἐν τινι συγγράμματι τοῦ ὅτι « εὐτυχεῖς αἱ ψυχαί, αἵτινες, μ' ὅλας τὰς περιφρονήσεις τοῦ προκατελημμένου κόσμου, δὲν παύουσιν ἐκτιμᾶσαι τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων ἀξίαν, αἵτινες, ὑπακούουσαι τῇ ἐσωτερικῇ φωνῇ τῆς συνειδήσεως, προέθεσαν ὡς σιαπὸν ὅλων τῶν πράξεων αὐτῶν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος! Πόσον θέλει ἀνταρμύσει αὐτοὺς ἡ μέλλουσα τύχη τῶν διὰ τὰς περιφρονήσεις καὶ τὴν ἀθλιότητα, τὰς ὁποίας ἐνταῦθα ὑφίστανται! Ὡ! θέλει ἀπολάβωσιν ὀλβιότητα αἱ πειρὸν καὶ ἀτελεύτητον ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἰψίστου ὄντος, ὅπερ ἔχουσι πρὸ ὀφθαλ-

μῶν καθ' ὅλα αὐτῶν τὰ διαβήματα. » (ς) — Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Βαν-Σβείττεν, τοῦ μαθητοῦ καὶ φίλου τοῦ Βοεράβε, ἐστὶν ἐγκεχαρᾶμένη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: Heroica et Cristiane, ὑπενθυμίζουσα τὸν πλήρη ἥρωϊκῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ εὐσεβεῖας βίον τοῦ ἀνδρός. — Ὁ Τι-σὸτ (ζ) πολλάκις ἀνέκραξεν: « Ὡ, πόσον μεγάλη ἡ τῆς ἱεῖρας ἐξομολογήσεως δύναμις! » — Ὁ Οὐφελανδ, (η) λέγει ἐν τῇ Μακροβιωτικῇ του ὅτι « ὁ θάνατος εἶναι τὸ μέσον τῆς διατηρήσεως τῆς καθ' αὐτὸ ὑπάρξεώς μας. » — Ὁ Πατὴρ τῆς Χημείας Λαβοαζιέ, ὅτε κατὰ τὴν πρώτην Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ὁ Χριστιανισμὸς ἐξωστρακίσθη τῆς Γαλλίας, ἀνήγειρεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του παρεκκλησίον, ἐν ᾧ προσπύχτο μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ ὁ δὲ Βοεζέλιος (θ) ἀρχίζει τὸ περὶ τῆς χημείας σύγγραμμά του διὰ τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. — Ὁ Θενάρ (ι) ὁ ἐπονομασθεὶς Σοφὸς, ἐσυνήθιζε ἵνα λέγῃ ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ, ὅτι « Ἡ Φύσις δι' ὅλων αὐτῆς τῶν πόρων μαρτυρεῖ τὴν ὑψηλὴν καὶ γενναιοδωρον Σοφίαν τοῦ Πλάστου της. » — Ὁ Τυχοβράχιος (ια) διέβλεπεν ἐν τῇ κινήσει τῶν ἀστέρων ἀπειρόν τινα χεῖρα διαιωνίζουσαν τὴν ὑπέροον ταύτην πορείαν. — Ὁ Κέπλερ (ιβ) ὁ ὑπὸ τοῦ Λε-λάνδ (ιγ) Διδάσκαλος τοῦ Νεύ-

(α) Ἴων. Νεύτων, μέγας Μαθηματικὸς γεν. ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1622, ἀπέθανε τῷ 1678.

(β) Μέγας Ἰατρός Ἀγγλος γεν. τῷ 1624 ἀπ. 1689.

(γ) Μέγας καὶ αὐτὸς Ἰατρός γεν. ἐν τῷ πολιχνίῳ τῆς Ὁλλανδίας Βουρδὺ τὸ 1660 ἀπ. 1728.

(δ) Περιφθμος Ἰατρός καὶ Χημικὸς τῆς Γερμανίας γεν. 1660 ἀπ. 1742.

(ε) Ἀδελφὸς δὲ Χάλλερ ἢ Ἄλλερ μαθητὴς τοῦ Βοεράβε καὶ ἀναδειχθεὶς μέγας Ἰατρός, μέγας Ποιητής, μέγας Φιλόλογος ἐγεν. τῷ 1078 ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας καὶ ἀπέθ. 1777.

(ΤΟΜ. Α΄.)

(ς) Δοκίμιον περὶ τῆς Ἀρχῆς τοῦ Κακοῦ.

(ζ) Μέγας Ἰατρός γεν. τῷ 1728 ἐν Ἑλβετίᾳ ἔλας ὁμῶς καὶ ἀπέθ. ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1797.

(η) Περιφθμος Ἰατρός γεν. ἐν Σαξωνίᾳ τῷ 1762 ὀνομασθεὶς Ἰατρός τοῦ Βασιλέως τῆς Πρωσίας ἐδίδασκεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα· ἀπέθανε τῷ 1836.

(θ) Περιφθμος Γερμανὸς Χημικὸς.

(ι) Γάλλος Χημικὸς.

(ια) Μέγας Ἀστρονόμος γεν. ἐν Δανίᾳ τῷ 1546 ἀπέθ. τῷ 1601 πολλά ἐδίδασκε, πολλὰ ἀνεκάλυψε ὀλίγα ὁμῶς συγγράμματα κατέλειπε.

(ιβ) Γερμανὸς Ἀστρονόμος γεν. ἐν Βυτεμβέργῃ τῷ 1571 ἀπ. 1630

(ιγ) Γάλλος Ἀστρονόμος γεννηθεὶς τῷ 1732 ἀπέθ. τῷ 1807.

τῶνος ὀνομαζόμενος, ἔλεγε πάντοτε·
 « Σοὶ καὶ μόνῳ χρεωστώ τὸ πᾶν Θεέ μου! »
 — Ὁ Λάενεκ (α) συχνάκις ἐσυνήθιζεν ἵνα
 ἀνακράξῃ « Θεὲ τῶν πατέρων μου! πρὸς
 » ἀπόδειξιν καὶ λατρείαν τῆς παντοδυνα-
 » μίας Σου μόνον ἐπιχειρίζομαι ὅλας τὰς
 » ἐργασίας καὶ τὰς σπουδὰς μου. » — Ὁ
 θαυμάσιος Δυπούτρην, ὁ μέγιστος τῶν μέ-
 χρι τοῦδε χειρουργῶν, κατὰ τὰς τελευταίας
 αὐτοῦ στιγμὰς, ἐρωτήσαντος αὐτὸν τοῦ τὴν
 ἱεράν μετάληψιν φέροντος ἱερέως, ἐὰν πι-
 στεύῃ εἰς τὴν ἐν Αὐτῇ παρουσίαν τοῦ Σω-
 τῆρος. « — Ναί, ἀπήντησεν ὁ μέγας ἀνὴρ,
 διὰ τοῦ πανδήμου ἐκείνου καὶ βαθέως τόνου
 τοῦ ἰσοδυναμοῦντος πρὸς ὄρκον, « Ναί! »
 πιστεύω καὶ ὁμολογῶ ὅτι τὸν Σωτῆρά μου
 » ἐν τῷ σώματί μου νῦν δέχομαι! » — Τό-
 μον δὲ δλόκληρον δύναται τις σχηματίζειν
 ἐὰν συλλέξῃ ὅλα τὰ ἀνέκδοτα ὅσα ἀπηντή-
 σαμεν κατὰ τὰς ἀναγνώσεις ἡμῶν περὶ
 τοιούτων μεγάλων ἀνδρῶν, χαρακτηρίζον-
 τα τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν καὶ τὴν πρὸς τὰ
 θεῖα εὐλάβειαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
 ἡμῶν, καὶ μεταξύ ἡμῶν ἔτι δὲν ἔχομεν τό-
 σα καὶ τόσα ἱατρῶν παραδείγματα;

Τὸ ἐπαναλέγομεν ὁ Ἀστρονόμος, ὁ Βο-
 τανολόγος, ὁ Ζωολόγος, ὁ Χημικός, ὁ Ἱατρός
 βλέπων τὰ θαυμάσια τῆς πλάσεως, θαυ-
 μάσια ἀγνωστα πρὸς τὸν ἀμύητον εἰς τὰ
 τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν μυστήρια, βλέπων
 τὴν καθ' ὅλα ἐνότητα καὶ ταυτότητα τοῦ
 σχεδίου, ἐνότητα καὶ ἁρμονίαν, τὴν ὁποίαν
 σπουδάζας ἐπὶ τόσα ἔτη ὁ μέγας Νεῦτων
 καὶ θαυμάσας, ἐξεφράσατο τὸ μέγα ἐκείνο
 ἀξίωμα « *Natura est semper sibi conso-*
 » *na* », τουτέστιν ἡ φύσις παντοῦ καὶ πάν-
 τοτε ὁμοιόμορφος ἐστίν· οἱ Ἀστρονόμοι,
 λέγομεν, οἱ Βοτανολόγοι, οἱ Ζωολόγοι, οἱ
 Χημικοὶ καὶ οἱ Ἱατροὶ εἶναι ἀδύνατον ἵνα
 ἀμφιβάλλωσι περὶ τοῦ Πλάστου καὶ τῆς
 Θείας Αὐτοῦ Προνοίας καὶ ἵνα μὴ δώσωσι
 πρὸς ἀλλήλους τὰς χεῖρας, καὶ σχηματί-
 ζοντες οὕτω σεβάσμιον χορὸν καὶ γονυ-

πετοῦντες, ἀνακράξωσι « *Μέγας εἶ Κύ-
 ριε καὶ θαυμαστά τὰ ἔργα
 Σου καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρ-
 κέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυ-
 μασίων Σου.* »

Ἀλέξανδρος Ζωηρός.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ.

Ὁ Ὀργίλος.

« Ὅσα δὲ ὀργῇ χρώμενοι πράττουσιν ἄνθρω-
 » ποι, ταῦτα ἀνάγκη τυφλά εἶναι καὶ ἀνόητα καὶ
 » τοῦ παντὸς ἀμαρτάνειν· οὐ γὰρ οἶόν τε ὀργῇ
 » χρώμενον, λογισμῷ χρῆσθαι· τὸ δὲ ἄνευ λογι-
 » σμοῦ ποιοῦμενον πᾶν ἄτυχόν τε καὶ δια-
 » στραμμένον. » (Πλούταρχος).

Τὸ χειρίστον καὶ τὸ μᾶλλον ἐπικίν-
 δυνον πάθος εἶναι ἡ ὀργή. Ὁ ὀργίλος
 δὲν σκέπτεται μήτε τί λέγει μήτε τί
 πράττει, ἀφίνεται ὅλος εἰς τὴν ὀρμὴν
 τοῦ πάθους αὐτοῦ, παραφρονεῖ. Λη-
 σμονεῖ ὅτι ἔχει θρησκείαν, ὅτι ἔχει κα-
 θήκοντα, ὅτι ἔχει γονεῖς, πρὸς οὓς ὀ-
 φείλει νὰ φέρῃ σέβας. Κατὰ τὸν παρο-
 ξυσμὸν τῆς ὀργῆς τοῦ πᾶν εὐγενὲς αἰ-
 σθημα σβύνεται ἀπὸ τῆς ψυχῆς του·
 τὰ πάντα τῷ φαίνονται θεμιτὰ κατ' ἐ-
 κείνας τῆς βαρβαρότητος τὰς στιγμὰς.
 Ὅστις ἔχει ὁδηγὸν τὴν κρίσιν αὐτοῦ,
 κατευναρίζει εὐκόλως τὴν ὀργὴν του, τὴν
 ἐνταφιάζει μόλις γεννηθεῖσαν. Πρὶν ἢ
 ὀργῇ ἀρχίσῃ νὰ ἐρεθίσῃ τὸν ἄνθρωπον,
 ὑπάρχει στιγμή τις, ἥτις, ὅσω μικρὰ
 καὶ ἂν ᾖ, δίδει μ' ὅλα ταῦτα εἰς αὐ-
 τὸν τὸν καιρὸν νὰ θέσῃ τὴν κρίσιν αὐτοῦ
 εἰς ἐνέργειαν. Ἐὰν τὴν στιγμὴν ἐκεί-

(α) Περιδότης Γάλλος Ἱατρός.